

“Waarom werk en privé gescheiden houden? Ze zitten allebei in je!”

Onlangs vierde mr. Ed Santen zijn 60-jarige jubileum als advocaat. Ter ere van dit jubileum kwam de Amsterdamse deken op kantoor bij Brada Abeln en hield voor de gelegenheid een toespraak. De kantoorgenoten van Santen waren massaal bij de toespraak aanwezig en de champagne vloeide rijkelijk. Het was voor Santen een hoogtepunt uit zijn carrière. Tijdens deze feestelijke bijeenkomst sprak de redactie kort met het feestvarken en deze ‘opperadvocaat’. Hoewel het *Advocatenblad* Santen onlangs al interviewde, is de redactie met dat artikel nog lang niet alles over hem te weten gekomen. Want... hoe komt zo’n lange juridische loopbaan nou precies tot stand en misschien wel belangrijker: wie is nou de persoon achter de advocaat? Vandaar het ABB-interview met confrère Ed Santen.

Door: Elise Heyman en Flip van Huizen

Op een zonnige vrijdagochtend wordt de redactie hartelijk ontvangen in het statige pand van Brada Abeln. Na een korte kennismaking begint Santen te vertellen. Hij waarschuwt ons semi-grappend dat er tijdens het vertellen vast een heleboel herinneringen boven gaan komen.

Santen vertelt dat hij in zijn beleving een hele ‘normale’ jeugd heeft gehad. Hij werd geboren in Amsterdam en groeide op in Heemstede, alwaar hij een katholieke opvoeding genoot. Hij doorliep de lagere school zonder problemen en ging vervolgens naar

het gymnasium. School had niet zijn eerste prioriteit. Hij vond het op zijn zeventiende belangrijker om schoolschaakkampioen van Haarlem te worden. Een doel dat ook werd gehaald. Aangezien zijn punten behoorlijk waren, was vader Santen een tevreden man.

Een opvallend punt is dat Santen, hoogstwaarschijnlijk in tegenstelling tot velen van zijn confrères en collegae binnen de Amsterdamse balie, een bèta vakkenpakket volgde. Het had dan ook niet veel gescheeld of hij was wiskunde, waar zijn eigenlijke

passie toentertijd lag, gaan studeren. Opmerkelijk genoeg was zijn norse, maar vriendelijke wiskundeleraar degene die hem ervan overtuigde dat hij geknipt zou zijn voor de advocatuur. Santen volgde zijn advies op en ging rechten studeren in Amsterdam.

Santen was altijd al ambitieus van aard, maar toen hij tijdens zijn studie een leuk meisje leerde kennen, deed hij er nog een schepje bovenop. Toentertijd kon je namelijk niet een tijdje verkering hebben en kijken waar het schip strandde, er werd van je verwacht dat je meteen ging trouwen. En om te trouwen, moest er geld verdiend worden.

Dit was voor Santen de motivatie om meteen na zijn studie actief op zoek te gaan naar een baan. Hij solliciteerde op een aantal niet-juridische functies. De keuze viel echter niet op hem, achteraf bezien waarschijnlijk maar goed ook. Na wat omzwervingen kwam Santen uiteindelijk bij de 63-jarige advocaat mr. Brans terecht. Hier heeft hij 21 jaar gewerkt. En het meisje dat hij tijdens zijn studie leerde kennen? Zij werd uiteindelijk zijn vrouw.

Santen kijkt met veel plezier terug op de samenwerking met confrère Brans. Hij herinnert zich hem als een charismatische en erudiete man, die er doorgaans een sterke mening op na hield en die de vaardigheid bezat om dit op zeer nadrukkelijke wijze uiteen te zetten. Hij had het spreekwoordelijke hart op de tong en vertelde vaak interessante verhalen. Santen heeft dan ook veel van hem geleerd. Soms komt Brans zelfs terug in zijn dromen. De heren zitten dan tegenover elkaar en voeren lange gesprekken over verschillende onderwerpen. De samenwerking tussen Brans en Santen was echter niet een en al rozengeur en maneschijn. Op een zeker moment hield Brans het voor gezien: hij was voornemens te stoppen met zijn kantoor en wilde dan ook – oneerbiedig gezegd – van Santen af. Zonder Santen dacht hij het kantoor wel

*“Zo af en toe
verschijnt Brans
nog wel eens in
mijn dromen”*

duur te kunnen verkopen. Na wat harde woorden over en weer kon Santen hem uiteindelijk ervan overtuigen het kantoor aan hem over te doen.

Tijdens het interview verontschuldigt Santen zich af en toe: “Vinden jullie het niet erg dat ik er zo op los vertel?”. Uiteraard vinden wij dit alleen maar mooi. Het is interessant te horen hoe het er vroeger aan toe ging in de advocatuur.

Zo vertelt Santen over de advocaatstage, dat dit fenomeen vroeger helemaal niet bestond. In principe kon iedereen een bordje ‘advocaat’ op zijn of haar deur schroeven en aan de slag gaan. Mede omdat het in het begin geen vetpot was (en het feit dat

er inmiddels gezinsuitbreiding had plaatsgevonden, de kindertjes rolden de schoot uit) accepteerde Santen een nevenfunctie als secretaris bij de ‘stukadoorspatroonsvereniging’. De stukadoors waren diegenen die Santen minder bleu maakten. Het was een katholieke organisatie. Toen de katholieke bond samenging met de niet-katholieke bond, onderging deze nieuwe organisatie ook een professionaliseringsslag. Om zijn functie te kunnen behouden, zou Santen aan een verkiezing mee moeten doen. Dit ging Santen toch net iets te ver en dat was voor hem het startsein om zich weer puur op de advocatuur te richten. Santen dacht dat ze hem vreselijk zouden missen bij de bond. Santen werd echter slechts eenmaal voor advies gebeld. Van rancune was des- ▶

al niettemin geen sprake. De periode dat Santen als secretaris bij de bond werkte, heeft hem namelijk geen windeieren gelegd. Het heeft hem zijn eigen cliëntenkring opgeleverd.

“Waar kennen wij elkaar van?”

Hoe Santen bij zijn huidige kantoor terecht is gekomen, is een opvallend verhaal. Santen was tegen wil en dank geen actief lid binnen de Amsterdamse Balie. Wel is hij meerdere malen door de deken om hulp gevraagd in lastige situaties. Bijvoorbeeld de situatie dat Santen werd verzocht een weduwe te helpen. De weduwe was in alle staten, omdat haar advocaat was vergeten de naam van haar overleden man in een document te vermelden, dat voor haar van belang was voor het geval hij weer op aarde kwam. Ook werd Santen meerdere malen gevraagd om als buitenpatroon te fungeren, onder anderen van beginnend stagiaire Brada. Nadat Santen lange tijd praktijk had gevoerd op het kantoor dat hij overgenomen had van Brans en hij op 72-jarige leeftijd niemand meer in dienst had, begon Santen zich af te vragen hoe hij nu verder zou gaan. Toen vervolgens de verhuurder van zijn toenmalige kantoorpand zich meldde, met de mededeling dat hij Santen graag uit zou willen kopen omdat hij andere plannen had voor het pand, heeft Santen hiermee ingestemd. Santen wilde ondanks zijn pensioengerechtigde leeftijd zijn toga nog lang niet aan de wilgen hangen en klopte aan bij zijn voormalige stagiaire, die hem een plekje gaf op het kantoor waar zijn stagiaire inmiddels een belangrijk man was.

Op de vraag hoe zijn dagelijkse werkzaamheden er tegenwoordig uitzien, geeft Santen aan dat hij, nu hij inmiddels 84 is, een andere positie binnen kantoor bekleedt dan voorheen. Tien jaar geleden was

hij naar eigen zeggen nog een belangrijk man binnen kantoor. Zijn kantoorgenoten kwamen dikwijls bij hem langs om advies in te winnen over een zaak waar zij op dat moment mee bezig waren. Tegenwoordig is dit wat minder geworden, maar dat heeft volgens Santen met name met de leeftijd te maken. Het gaat toch allemaal net iets minder soepel. Zo kan hij bijvoorbeeld ook niet met de rest van kantoor mee lunchen, omdat dit iets te lawaaierig voor hem is. Hij is blij dat de dames zijn boterhammetjes elke dag op zijn kamer brengen.

Hij heeft niet veel eigen zaken meer. De ontwikkelingen in de jurisprudentie volgt hij nog steeds op de voet en vat hij samen in een boekje genaamd ‘Verbazend Nieuws’, dat vervolgens verspreid wordt onder zijn kantoorgenoten. Ook bezoekt hij de hieraan gelieerde jurisprudentiebespreking. Santen merkt hierbij op dat niet iedereen deze besprekingen bezoekt, terwijl dit toch heel relevant is voor de dagelijkse praktijk.

Dat vroeger alles beter was, zal Santen niet volmondig beamen. Er zijn wel ontwikkelingen die hij met lede ogen heeft moeten aanzien. Het betreft dan met name de commercialisatie van de advocatuur en de daarmee gepaard gaande specialisatie en schaaamteloze concurrentie. Een concurrentie waarbij collega advocaten er niet voor terugdeinzen vaste cliënten af te snoepen en schaaamteloos reclame maken. Santen heeft daar nooit aan kunnen wennen. Zijn aversie tegen het maken van reclame ging zelfs zo ver dat hij niet wilde dat twee cliënten elkaar in de wachtkamer zouden treffen.

Santen constateert zonder te oordelen dat het elitaire karakter van de advocatuur is verdwenen. Naast het verzet van ‘de collectieven’ tegen het establishment zou dat volgens hem tevens komen door het verval van Latijn en Grieks uit de vooropleiding en het verdwijnen van het Romeins recht uit de eerste jaren van de studie. Zoals Santen zelf oppert ligt hier een mooi onderzoeksveld braak voor sociologen.

Hoewel hij in eerste instantie een beetje twijfelachtig reageert, is Santen toch bereid om een aantal tips te geven aan de jongere garde binnen de Amsterdamse balie. Zo geeft hij aan dat in zijn optiek intervisie op advocatenkantoren van groot belang is. Verder is het volgens hem voor de advocaat van groot belang om goed op zijn of haar taalgebruik te letten. “De Hoge Raad en de rechtbanken doen het perfect, waarom zou de advocaat de mindere hiervan willen zijn?”, vraagt Santen zich hardop af.

Hij is geen voorstander van het werken in deeltijd als advocaat. Het beroep van advocaat eist namelijk volle mensen en daar geldt dat men het ‘altijd’ is. Zijn meest interessante advies is dan ook om niet zo spastisch te doen over het in het weekend en in vakanties werken. Waarom zou je doordeweeks jezelf over de kop werken, om maar per se in het weekend vrij te zijn. Wat is er op tegen om op zondag ook nog even te werken, om op die manier de rest van de week iets minder druk te zijn. Over werk en privé zegt Santen: “Gescheiden houden? Ze zitten allebei in je!”

“Elke dag brengen de dames mij een lekker boterhammetje”

Hoe lang Santen nog werkzaam blijft in de advocatuur, is volgens hem een hot issue. Het is iets waar hij steeds vaker af en toe bij stilstaat. Vroeger verbleef hij aan de top van de voedselketen, inmiddels is hij ondergeschikt. Op een gegeven moment zal hij daarom willen gaan afbouwen. Ook zijn vrouw speelt een rol in dit proces, enerzijds vindt zij het mooi dat haar man nog steeds advocaat is. De foto van het interview uit het

Advocatenblad heeft zijn vrouw prominent in huis opgehangen. Anderzijds beklagt zij zich soms stiekem, omdat volgens haar alle andere mannen gezellig thuis zijn. Santen kan hier kort over zijn: “Die andere mannen zijn waarschijnlijk dood of lastig”. De redactie concludeert dat het hoofd van Santen op dit moment in elk geval nog niet naar stoppen staat.

*“Hufterige
collega’s gingen
gewoon bij je
vaste cliënten
op bezoek”*

Over de periode nadat hij de toga naast zich neer zal hebben gelegd, denkt Santen niet echt bewust na. Hij hanteert hieromtrent het credo: “We zien wel wat er gebeurt”. Zolang hij zich goed voelt en op niveau kan converseren met mensen die net als hij een passie hebben voor bijvoorbeeld het recht, dan is hij tevreden. Daarnaast heeft hij een aantal hobby’s waar hij zich dan meer op zou kunnen richten. Met name aan schaken zal weer meer tijd worden besteed. Op dit moment schaakt hij via e-mail met bijvoorbeeld kantoorgenoten. Aangezien de redactie hier zich niet echt iets bij voor kan stellen, legt hij het uit: “Je stuurt steeds een e-mail met daarin beschreven welke stap je zet op het imaginaire schaakbord”. In beginsel kan dit uit het hoofd, tot op het moment dat het spel te ingewikkeld wordt, dan schakelt Santen over naar een magneetschaakbord, zodat hij de stappen ook daadwerkelijk fysiek kan zetten.

Verder heeft Santen een voorliefde voor literatuur en poëzie. Dit is duidelijk te merken

wanneer wij samen met hem de gedichten bekijken die verspreid door het pand van Brada Abeln op de muur geschreven staan. Zijn favoriete schrijver is Godfried Bomans, maar dat heeft wellicht te maken met het feit dat hij hem persoonlijk heeft gekend.

*“Ik vrees dat het
meisje van 17 wel
erg briljant is”*

Hoewel we inmiddels over het recht in brede zin, schaken, literatuur en poëzie hebben gepraat met Santen, gaan zijn ogen pas echt twinkelen wanneer wij hem vragen naar zijn gezin. Hij heeft vijf kinderen in de leeftijd tussen de 49 en 58 jaar oud. Daarnaast heeft hij kleinkinderen en achterkleinkinderen. Santen laat ons een zelfportret zien dat een kleindochter gemaakt heeft van materialen die zij vond in de achtertuin. De redactie kan zien dat het hier om een bijzonder creatief persoon gaat. Maar wat misschien nog wel belangrijker is, ze ambieert een carrière in het recht. Dus wie weet staat zijn opvolgster al klaar in de startblokken, mocht Santen ooit besluiten om zijn toga daadwerkelijk aan de wilgen te hangen. ■